„ЗАСТАВА“ излази редовно: средом, петком и недељом на целом табаку, а уторком на по табака.

ЦЕНА ЈЕ
за Аустро-Угарску:
на целу годину . . . . . 14 ф. — н.
на по године . . . . . 7 ф. — н.
на четврт године . . . . . 3 ф. 50 н.
на 1 месец . . . . . 1 ф. 20 н.

За Србију
на годину 32 дин., на по године 16 дин., на четврт године 8 динара.

ЗАСТАВА.

ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ.

За ОГЛАСЕ плаћа се по 6 нов. од сваког врста овакових ситних слова; за жиг се плаћа по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а претплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“

Уредништво и администрација „Заставе“ налазе се у кући г. Ст. Јефтића, главна улица.

НЕПЛАЋЕНА ПИСМА не примају се.

РУКОПИСЕ не враћамо.

Поједини бројеви стају 10 новч.

БРОЈ 184. У НОВОМ САДУ У СРЕДУ 1. ДЕЦЕМБРА 1893. ГОДИНА XXVIII.

АГРАРНО ПИТАЊЕ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

II.*)

Аграрно питање можемо српски назвати: пољопривредним питањем. Проучавањем истог дознајемо: у каквим се односајима налазе пољоделци (тежаци). Ми ћемо овде у кратко да нацртамо историјски развитак аграрних односаја у Босни и Херцеговини.

Ни у једној српској држави средњег века (дакле ни у Босни, нити у Херцеговини) нису држављани имали једнака права и дужности, већ су се делили у повлашћене и неповлашћене. Само су повлашћени могли доћи у скупштине, бити судије, војничке и грађанске поглавице и т. д.; они су чак за исту кривицу бивали слабије кажњени, него неповлашћени. Повлашћени сталеж састојао се из властеле и вишег свећенства (патријарх, владике и игумани).

Властела (племство) делила су се на велику и малу (властелчићи). Властела је била наследна. Сваки властелин имао је велика имања, која су била или баштине или проније. Баштина је била права својина, којом је господар по вољи располагао. Он ју је могао продати, или поклонити, а по смрти остајала је његовој породици. Пронију је добивао властелин (прњар звани) за одређено време или до смрти, а није ју смео ни продати ни поклонити. Властела је дужна била ратовати и давати владаоцу соћ, перперу и намет. Соћ је десетак у производима н. пр. од пшенице, ражи, јечма, проса, вина, воћа, сена и т. д. Перпера је био данак у новцу; за владе цара Душана износио је тај данак равно перперу (од прилике пола дуката), а доцније је био већи, јер се морао данак плаћати Турцима. Редовни прирези купили су се од властеле под именом намет. Од прњара имао је владар право на извесне работе и поданке. Поданци су нередовна давања, а работе су извесне услуге н. пр. дужност дочекати владаоца кад путује (приселица), пратити га (провод), носити његове ствари (понос) и т. д. Осим тога властела је давала владаоцу помоћ, кад жени сина и кад зида двор. Најсилнија је властела била у Босни и Херцеговини. Ово нарочито наглашујемо.

У неповлашћени сталеж (себре) спадали су: ниже свећенство (попови, ђакони и калуђери); мајстори, варошани, сокалници, меропси или кметићи, отроци и пастири. Сокалници су били слободни сељаци, који су имали своју баштину, или су пак узимали земље на обрађивање од владара, властеле и цркве под извесном погодбом. Меропси или кметићи живели су на владаревој, властелинској или црквеној земљи, коју нису смели оставити. Ови су били дужни давати својим господарима трећину од својих прихода и још чинити им неке работе. Још зависнији били су отроци. Пастири су са својим стадима живели лети по планинама, у својим катунима, а зими су слазили у топлија места. Сточарством су се бавили по највише Власи и Арбанаси, с тога се у нас називао Влахом сваки пастир. Поред тога они су били најчешће и поносници (кирџије) и доносили су еспапе из Приморја.

И владар је имао своју баштину, која му је велике приходе доносила. Од своје баштине он је поклањао црквама у баштину читава села, засеоке и катуне; властели је пак давао у баштину или пронију. Но владалац је имао права да поклања црквама и властели и она села, у којима су живели на својим баштинама слободни сељаци, који су дужни били да владаоцу чине извесне работе. Ако је владалац те слободне људе уступао у баштину, уступао је с њиме и своје право на работе, а ако их је уступао у пронију, онда је задржавао право на неке работе. Црквама су уступани људи само у баштину и ослобођавани су од војничке дужности.

Главно занимање било је Србима ратарство. То је био најглавнији рад Срба и отуд су имали већину својих прихода.

Ето вам, драги читаоци, у кратко слике из уређења старе српске државе. Као што видите, феудални је систем и то; а тако је онда било у свима државама. Је ли то добро било? Није, и баш ово уређење српске државе учинило је много за њену пропаст. Но да о том расправљамо није цељ овог нашег писања.

Као што смо напред споменули, најсилнија властела била је у данашњој Босни и Херцеговини. За то је Турчин тако лако могао освојити Босну — а и Херцеговину, и што је главније без капи крви! Властела босанска и захумска (херцеговачка) живела је у највећем раскошу и омлитавила је, те није марила ни за какве више идеје: за одржање Српства и православља, — већ се једино бринула за своје личне интересе. Народ (себри) пак, лишен сваког човечанског достојанства, није могао ништа да учини. И сами краљеви босански били су мекушци и бринули се за своје личне интересе.

И дође година 1463. Турски цар Мехмед II. освоји Босну без капи крви, а после 20 година и Херцегову земљу. Властела босанско-херцеговачка видећи надмоћије Турске, а мекуштво свога краља, и бринући се за своја имања, — предадоше се Турчину и кад им Турчин попрети, да ће изгубити своја имања, ако не приме Мухамедову веру, они и то учинише. И тако они сачуваше своја имања, а Турци стекоше ослонца својој влади у Босни. Аграрни односаји остадоше скоро исти, као и у српској држави, само што је сад много више неправде било, јер су сада спахије и кметови (сокалници и меропси) сталали једни према другима као верски противници. Које то, а које и друга безакоња принуђавали су Хришћане, да се дижу против својих зулумћара.

Но знаменита француска револуција учини велики преврат и у аграрним односајима појединих народа. Племство мало по мало изгуби своје повластице мало не у свима државама. И сама Русија, коју наши „усрећитељи“ на сваком кораку грде и руже као „варварску“ државу, на заузимање својих царева ослободи сељаке — мужике — и даде им такова права, као мало која држава, а на штету самог цара и властеле. Једино Турска не хтеде да реши аграрно питање, ма да су је на то натерале све европске државе, па и Аустро-Угарска. Та њен је министар Андраши баш главну улогу играо у томе послу — а сад ето и сама не ће да реши ово питање, јер сад њој не иде у интерес. Кад виде потиштена раја, да нема друге помоћи, она се и сама диже на оружје по оном: „уздај се у се и у своје кљусе!“ Пуче пушка на Невесињу 1875. год., устаде раја листом на оружје против зулумћара, да по примеру своје браће у Србији скине јарам с врата. Но браћи у Србији беше лакше, да се ослободе. Код њих је било само Турака спахија, а не и Потурица, као код нас; даље раја беше само једне вере, православне, а код нас — и римокатоличке. Сад узмимо још у обзир, да нам браћа нису могла прискочити у помоћ, јер Аустрија то не даде, по што Босна и Херцеговина спадају у њену „интересну сферу“ — онда није чудо, да је тај устанак остао безуспешан! И сад долази берлински конгрес — и решава: да се Босна и Херцеговина предаду Аустро-Угарској у управу, јер ће она, као цивилизована држава, моћи направити реда и решити аграрно питање. Ни раја, а ни мухамедовци нису се задовољили овим решењем; раја се не могаше да одупре силом, јер је била умерена и напаћена трогодишњим устанком; римокатолици не хтедоше се ни мећи; Мухамедовци пак не могоше сами ништа: спахије (аге и бегови) не хтедоше да се буне, јер су били у бризи за својим иметком, а фукара сама није била способна, да одбије нападај. Тако буду Босна и Херцеговина и окупиране 1878. год. Народ се није обрадовао, али се тешио привременошћу; а надао се бар, да ће Аустро-Угарска решити већ једном аграрно питање, по што она нема таких односаја у својој земљи. Али ево већ прохујаше 15 година, а ми где смо ту смо! Остаде све по старом, само на горе начин! Је ли дакле било потребно, да се учини ова промена, кад је нама под Турском боље било?!...

Па да видимо, какви су данас аграрни односаји код нас. — Под турском управом имали смо спахија и кметова, а то имамо и данас. Истина сад имамо нешто већи број слободних сељака (кметова), али имали смо и под Турском; а тај би број нарастао свакако већ до сад, јер је то било само питање времена. Али огромна већина тежака стење још под притиском тешких аграрних односаја! Ево како: За турског вакта дужан је био сваки кмет давати своме спахији (аги или бегу) трећину од свију својих пољских производа: од пшенице, кукуруза, јечма, проса, овса, ражи, лука, кромпира, шљива и свег воћа, а осим тога и десетак од свега цару. Само је разлика од данашњег давања у томе, што је онда давао све у нарави, а сада у новцу. Које је горе, доказаћемо! Аустријска управа је много погоршала давање десетине тим, што узима у новцу, а не у нарави као турска. На пр. неком сељаку родило је 1000 ока пшенице, 2000 ока кукуруза, 6000 ока шљива и 100 ока лука. Дође десетар (чиновник, који процењује). Овај знајући, да што више десетине попише, већу награду добије, — па овако процени жетву: пшенице родило 1500 ока, кукуруза 3000 ока, шљива 10.000 ока, лука 150. Према томе има сељак да даде десетине: пшенице 150 ока (а треба 100), кукуруза 300 ока (а треба 200 ока), шљи-

*) Види 182. број „Заставе.“

ПОДЛИСТАК.

МЛАДА МАТИ.

НОВЕЛА СТЕВАНА МИЛОВА.

(Свршетак.)

Све ми те тужне мисли прођоше кроз главу, кад сам дознао, да са бароницом Штоках станујем у једном хотелу. Тако сам познао Хербертову жену — а да то није била, каква друга жена, с таким именом, знао сам по болном детету — тако сам познао ону жену, коју је Херберт оставио, за љубав једне раскалашне Мађарице, па још кад се сетим ње и Хилде, дође ми Херберт са свим непојмљив.

Сваки дан сам је виђао у башти, где је, као и сви гости ручавала. Сад сам је тек посматрао много више, но пре и увек ме је њена материнска љубав до срца ганула.

Кад-кад је и собарицу водила са собом. Дете јој није могло ни говорити, него је прстима казивало шта му треба, за то она није ни допуштала, да га ко други служи осим ње, она га је увек дворила и није се никад макла од њега.

На скоро за тим, дала ми се прилика, да сам се могао с њом упознати. Једно после подне — Хилда је са дететом седела близу мене — у једанпут чујем неки ропац и како неко жалосно виче „Готфриде! Слатки мој Готфриде!“ Погледам око себе, а на материном крилу лежи дете, све се баца ногама, мати га ухватила за потиљак, па га све таре по врату.

Скочим са столице и отрчим до ње. „Шта је било!“ Могу ли вам можда помоћи? питао сам је.

— Хоће да се угуши, нешто му је запало у врату! рече ми госпа сва у плачу.

Зграбим дете, па му узмем трљати врат, док на послетку тешко уздахну и дође к себи. Опасност је срећно прошла; али маги је још једнако дрхтала у страху. Та то није ништа, то обично код мале деце бива, рекнем јој и седнем покрај детета.

— Ох, није, не; то само бива код њега, одговори ми, знате, он не може добро да гута. Чешће је то бивало код њега. Ох боже! Какве сам све муке морала претрпети! Онда узе дете мете га на крило и миловала га је.

Сад сам тек могао видети дете из ближе. Некако тупо је зверао у мене. Лице му као попијено. Више нисам сумњао: овде је и душа и тело болесно. — Прикажем се Хилди. Чисто се тргла, кад је чула моје име: „Мој муж“ . . . рече ми, па заћута, после као да се поправља настави: „Ја сам већ чула за вас, ако се не варам.“

Херберт јој је дакле причао о мени. Ни сам смео, да наставим тај разговор, баш сад, већ је запитам: „Ви сте овде сами? Ако би вам што год требао, стојим на услузи.“

После тога сам се састајао више пута са Хилдом. Уверио сам се, да је мирна, да врло мало говори, истина нисам ни могао захтевати од ње, да се упустимо у бог зна какво пријатељство, та тек је неколико дана, како смо се упознали. Али са свим друкчија је била, кад би о свом детету говорила. Ох, како би јој тада слатко текле речи из уста! Чисто с неким заносом је говорила, и више ме пута и уверавала, да њен Готфрид мора оздравити.

— Он брзо расте — говорила би ми увек, па ће му тело очврснути и онда ће за цело моћи свладати ту своју болест.

Како се жуто вараш! помислио сам. Као да ми је с лица прочитала, шта мислим, рекне ми: „Па зар то не може бити?“ Истина, лекари ме не уверавају баш тако, као што бих ја желела; али ја се опет надам. Та има и горих болесника, који су се излечили; па зашто не и он? Та какав би ми био овај живот без њега? Он је мени све и сва на овоме свету!

Доцније је толико поверења имала спрам мене, да ми је и о своме мужу говорила: „Ви сте Хербертов пријатељ, ви за цело знате, шта је све било међу нама. Можда се још дописујете?“

Шта је то, питао сам се, она би да чује какву вест о Херберту.

— Не, — одговорим јој, — ми се више не дописујемо; сад тек скоро, дознао сам и то сасвим случајно, што вам је све Херберт скривио.

— Мени скривио — упита ме, па ме чисто зачуђено погледа — то ви велите само из сажаљења спрам моје несреће.

Гледао сам, да не прекинемо овај разговор, па у тој намери наставим: Он је несрећан! Али ми се чини, да је сам својој несрећи крив.

Учинило ми се, као да јој се ражалило, па ми рече:

— Не он, ја сам свему кива, сад тек видим. Нисам требала бити така спрам њега. Изгледало ми је, да ме Бог хоће да казни тиме, што ми је дао болесно дете. Чим сам га родила тако несретног, заборавила сам мужа, ни за шта се нисам бринула, мислила сам, да му само ја могу дати онај живот, који му природа није дала, држала сам, да од моје бриге зависи његово здравље, његов живот — па и данас се још надам, да ће оздравити. Што сам можда тиме увредила Херберта, не могу ништа помоћи, така ми је нарав.

— Мени је рекао Херберт, да вас је љубио: Хилда мало поцрвене, махну руком и рече.

— То је било и не да се више поправити! Махнимо се тога!

Не хтеде више о том говорити. Можда сам је увредио. Сад ми је било све јасно: ова жена није без осећаја, она га је љубила, али он њу није разумео.

На скоро после тога добијем од Херберта писмо. Какав глас! Јавља ми, да га је Мађарица оставила и одбегла с неким другим. Овако се свршавало писмо: „Баш ме је Бог казнио! Али нећу ти сад сву моју муку и невољу да причам, питам те само, могу ли доћи теби. Сад сам у великој беди, сад ми требају пријатељи! Опрости ми! Видим да сам и тебе увредио. Јави ми одмах, могу ли доћи!“

Даклем, дотле је дошло! Још у Бечу кад смо се састали, мислио сам, да ће се то тако некако свршити. А сада хоће овамо да дође, овде да се састанемо — али каква ми мисао паде на ум! Та то би се они онда овде састали; он и Хилда? Чудновато! Још се нисам никад тако радовао, као сад. Мислио сам: сад или никад! Они се морају помирити; та Хилда њега и онако баш не мрзи! Смислио сам, да

ва 1000 ока (а треба 600), лука 15 ока (а треба 10). Сад опет не ће држава да прими то у нарави, него то захтева од сељака да донесе у новцу. Шта ће овај јадник, већ натовари, па хајд у варош да прода. Дође у чаршију, па прода десетину. Пшеницу прода оку по 7 нов., кукуруз по 5 н., шљиве по 6 н., а лук по 2 н. За 150 ока пшенице добије 10 ф. 50 н. за кукуруз (300) ока 15 фор., за шљиве 60 ф., а за лук 30 н. свега 85 ф. 80 нов. Продавши десетину, упути се у порезни уред да плати. Порезник прорачуна, шта има да плати и ово пронађе: 150 ока пшенице по 9 н. 13 ф. 50 н., 300 ока кукуруза по 6 н. 18 ф., 1000 ока шљива по 7 н. 70 ф. и 15 ока лука по 4 н. 60 н., свега 102 ф. 10 н. Бадава се сељак брани, да не треба толико да плати, по што је он за сву десетину добио једва 85 ф. 80 н., али му то не помаже већ плати, па шути, или шути па плати, шта ти је воља. Порезник има заповест, да по тим ценама рачуна, а да ли су то чаршинске цене, он не пита! И тако је сељак платио за 16 фор. 30 н. више, а то значи, да је дао више него, што му је прорачунано: од пшенице за 43 оке више, од кукуруза 60 ока више, од шљива 166 ока више, а лука 15 ока више. Према томе дао је у име десетине: 193 оке пшенице, 360 ока кукуруза, 1166 ока шљива и 30 ока лука. Из тога излази овај рачун: пшенице је дао за 93 оке више, него што треба (треба 100), кукуруза 160 ока више (треба 200), шљива 566 ока више (треба 600), а лука 20 ока више (треба 10). — Сад к томе урачунај да мора платити и још неке друге ситне порезе и прирезе, за које код турског вакта ни знао није, па се онда немој чучудити, кад сељак мора да прода краву, коња, козу, да подмири пореву! Па зар није боље било турског вакта?! — Али на томе се не свршава. Дође и спахија по своју трећину. Не одрачуна се њему трећина од оног, што је сељаку остало, већ од укупне своте, коју је десетар прорачунао неправедно. Шта ће јадни сељак, већ подај! Спахија доби од пшенице 500 ока (а треба 333), од кукуруза 1000 ока (а треба 666), од шљива 3333 оке (а треба 2000) ока и од лука 50 ока (а треба 33). Овамо онамо, сељак је издао:

Пшенице: држави 193 оке, спахији 500 ока, свега 693 оке, остаје му 307 ока.

Кукуруза: држави 360 ока, спахији 1000 ока, свега 1360 ока, остаје му 640 ока.

Шљива: држави 1166 ока, спахији 3333 ока, свега 4499 ока, остаје му 1501 ока.

Лука: држави 30 ока, спахији 50 ока, свега 80 ока, остаје му 20 ока.

Да сам вам, драги читаоци, друкчије разлагао ову ствар, не би ме тако схватили, као из напред споменутог примера. Верујте, није ово ништа претерано, што сам навео; дешавају се и много гори случајеви, него што је овај. Сад видите, у шта иде сељачка мука! Може ли ту сељак живити? Је ли чудо дакле, што сељаци беже у вароши и што је кмет убио спахију?!.... Но тако се дуго не може, једном се мора учинити крај овим сељачким патњама, а то ће само онда бити, кад се аграрно питање реши у корист сељака, без да се оштете и спахије. Да. али кад би аустро-угарска влада у Босни решила то питање, онда би подигла спахије против себе, а тога се она боји, јер онда оде Босна и Херцеговина! С тога се влада не упушта у решавање тог питања; она очекује, да се сељаци сами откупе, али ће дотле још много воде Савом протећи! Хоће ли сељаци бити стрпљиви, — велико је питање!

Ето аустро-угарским властима велико поље за рад. Ту нека се покажу јуначки, а не у гоњењу православних и мухамедовских Срба родољуба!

У Сарајеву на Ваведеније 1893.

Љутица Богдан.

ПИСМО ИЗ СРПСКЕ ПРЕСТОНИЦЕ.

(Либерална „омладина“. — Још једна либерална безочност.)

Човек мора да се прекрсти, што но веле и левом и десном руком, када помисли на некадашњи одушевљен, свестан омладински покрет, који је обухватио васколико Српство и све слојеве у њему, па кад тај покрет сравни са данашњим извештаченим, конзервативним покретом либералне странке, или како сами либерали ту напаст зову: „либералном омладином.“ Пропали либерални режим од 9. августа и изханђала начела наших либерала сатрвена су у прах 1. априла једнодушном акцијом младога краља Александра и његовог верног народа. Али се либерали сада хтедоше бар у науци придржати нових начела, у колико би то тамо њима у прилог ишло. Они се сада запенушише доказујући, да материја не може пропасти, да је материја вечита. И заиста, они, који се никада нису ни заносили каквим идејама и апстракцијама, већ се увек бринули о материји и материјалијама, морадоше се сада појавити у другом облику.

Каква им је била та „поштена“ већина у скупштини њиховој, види се најбоље из тога, што се после 1. априла не смедоше ни живи показати, а камо ли да се 18. маја упусте у борбу при изборима за нар. скупштину.

Њихов напредак је заиста карактеристичан; од својих „поштених“ 66 посланика они данас немају ни једног посланика у скупштини; немају га ни лека ради, као што се то каже.

По што су тако „дивно“ свршили своју каријеру, они су уморни од борбе, положили своје отрцано оружје. Збили су се још око кукумавке око „Српске Заставе“ и одатле у срдитој немоћи гледе, како ће да кваре посао онима, који су вољом народа дошли на владу и који имају воље за рад, и како ће да опадају и денунцирају своју рођену земљу.

Али и ако су њихове главешине нашле за најпаметније, да баце своје отрцано оружје, није тај корак одобрила либерална омладина. Кад кажемо либерална „омладина“, ту разумемо један део оних младих људи, који су телесно млади, који су само за то млади, што су се пре 20—25 година родили, а иначе њих би требало убројити у ону групу људи, који су тако рећи још у ембријону били конзервативни. Уз њих има тма божја и таких чланова омладине, који су пре кримскога рата били омладинци.

По Београду и по некојим варошима у унутрашњости Србије опажа се неки „натражњачки напредак“ — нека омладина се креће, оснива нека друштва, доноси неке статуте. На зборовима њиховим, поред недозреле деце, има много и сувише зрелих стараца, којима је већ опала и коса и брада, али све је то данас омладина, и ко би отишао на тај њихов збор, уверио би се, да је овај извештај тенденциозан, јер не би ни једног ћелавог човека тамо затекао.

Но да објасним ствар. Има ипак један део наших занатлија користи од тога омладинског покрета. Од како се одржавају састанци и зборови либералне омладине, београдски бербери, или ако хоћете фризери, имају пуне руке посла градећи бароке за онај свесни део омладине, који је претурио седамдесету годину.

Но да ли се ипак тај „омладински“ покрет може рачунати у што озбиљно? Боже сачувај! Доста је само то рећи, да је тој омладини идеал истерани писар, а доцнији на жалост министар Србије, Стојан Рибарац, крвопија народни и горачићки виновник. Доста је само то рећи, да је краљев чин од 1. априла тој омладини — отровна вечера грознога попа Александра Борђија. Доста је, — али треба ли још и цигле речи да трошим, доказујући ништавило те „омладине.“

Биће други неки узрок појави ове „омладине“, а не изазвана потреба. Као што сам вам већ јавио, суђење бившем злогласном либералном министарству почеће 9. децембра ове год. Што се већма ближи тај дан, либерале све више оставља кураж. А ова „омладина“ као да је никла, да држи бившим министрима страх, да их куражи и зар да застраши (!) позване државне судије, да олако узму грозне кривице бившег министарства. Али ако либерали немају каква друга ослонца и других доказа за своју одбрану, онда су се заиста увдали у — врбов клин.

А сада да вам јавим још за један уникум безочности, да се тако најблажије изразим. Бити кривац, али се бар у последњи мах тргнути, посути главу пепелом и тражити опроштаја, то се још може разумети. Али учествовати у злочинима, па се тиме и у будућности поносити и дрско изазивати — то је више него безочност.

Владимир Митровић, Рибарчев секретар, по што је извештен, да је и он оптужен као саучесник и кривац из бившег режима, отправио је народној скупштини овај телеграм: „Народној скупштини Београд. „Одушевљен до заноса, што ме је истражни одбор уврстио у одговорне за прошлу владавину, изјављујем, да је то за мене једно од највећих одличија, што се могу добити у служби краљу и отаџбини“. Владимир Митровић, Рибарчев секретар.“ Требали ту каква коментара? Ту би се могло по народној рећи: „Од чега се поштен стиди, тим се лола поноси“.

Ако буде правде — а ње треба и мора да буде — имаће и овај нечовек каде, да га у хладавини прође — „занос“, како сам рече.

К.

Поглед по свету.

— Руско посланство на Цетињу. Као што са Цетиња јављају, закључио је руски цар, да дипломатско заступство Русије на Цетињу, које данас тамо заступа, као и остале државе, један министар-резидент, подигне на степен правог посланства.

— Покрајински сабори у Аустрији. Царским патентом од 24. нов. (6. дек.) сазвани су сви покрајински сабори у Аустрији, осим тиролског, и то: покрајински сабор Доње Аустрије, Штајерске, Моравске, па Горице и Градишке за 19. декембар 1893.; сабор Ческе, Крањске и Шлеске за 28. декембар 1893.; сабор сабор Горње Аустрије, Истрије и Трста са околицом му за 3. јан. 1894 и сабори Далмације, Галиције и Лодомерије са Краковом, Салцбурга, Корушке, Буковине и Форалберга за 10. јануар 1894. (све по рим кал.).

— Словенци против коалиционе владе. У Крањској Младословенци живо раде против данашње коалиционе аустријске владе. У Љубљани је „Словеначко друштво“ одржало пре неки дан многобројно посећени збор, на ком су били и Словенци-заступници у царевинском већу Ферјанчић и Кушар, као и земаљски посланик Хрибар. Овај последњи је држао жесток говор против коалиционе политике. Владин програм, рече, тражи, да се народносно питање остави на страну, т. ј. она хоће, да онемогући Словенцима борбу за „равноправност“. А то значи: „Оставите се сваке наде“; владин програм значи за Словене: „Ћути, Словене, док те не сахранимо у гроб“. — На послетку је усвојена ова резолуција: „Словеначко друштво“ изјављује, да Словенци-заступници у царевинском већу сваким својим помагањем данашње владе, а за такво се сматра и остајање у Хохенвартовом клубу, шкоде интересима словеначког народа, те с тога очекује њихово сједињене у југославенском клубу и приступање савезу свију словенских заступника.

— Новоминистарство у Италији. По писању талијанских новина изгледаће овако Криспијев кабинет: Криспи председник кабинета и министар унутрашњих послова, Сарачо — за радиност, Сонино — финансија, Босели — земљорадње, Мађиорини Ферарис — поште и телеграфа, Косенц или Рикоти — ратни министар и Брин или Рахија — морнарице. За министарство спољних послова за сад су кандидати: посланик Ресман, херцег Гајетани и Мордини.

УГАРСКИ САБОР.

У седници од 9. дец. настављена је специјална дебата о буџету министра финанције. Највише се посланици заустависли око дувана, пребацујући министру, како се слабо води брига о том, да грађани добију честита дувана. Остале су тачке прешли онако летимично и за тим се прешло на решавање молбе пештанске жупанијске скупштине, о промени устрој-

---

је прво најпре испитам, па онда тек да јој све кажем.

Те вечери сам се састао с Хилдом, разуме се, да је и Готфрид био с њом. Шетали смо се најпре по обали језера, затим смо се попели на врх брега. Диван је изглед био одавде. Према нама се гордо диже див од брега, Monte Baldo, а под нама бистро језерце, иза нас пак читаве шуме од самих маслинки. Све око нас је било лепо и некако величанствено. Кад сам погледао у Хилду опазим, да су јој очи пуне суза.

— Можда ће се окрепити у оваком ваздуху и у овом дивном пределу — рече ми Хилда, показујући на Готфрида, који је својим тупим очима зверао, тамо амо.

— Та ко би вам могао забранити, да се не надате?! Али немојте баш тако тврдо веровати!

— Ох, за мене нема овај читав свет никакве радости; па баш кад би се нашла каква, не бих је имала с киме поделити.

За тим се мало замисли, па тужним гласом настави:

— Пре неколико година пропутовала сам све јужне крајеве — с њим. Ах, како ме опомиње ова слика, на много што шта, што сам с њиме заједно гледала. Срећна су то времена била, а сад?

Ја сам био чисто поражен. Зар је то та жена, што нема осећаја, с којим се не може живети? Ај, Херберте, Херберте! Па како само трпељиво сноси своју несрећу. Употребим ту прилику и упитам је: „Смем ли се ја с вама искрено разговарати и ако се баш не познајемо одавна?“

Кад ми је дозволила, почнем:

— Допустите ми да покушам, могу ли вашем мишљењу и у опће, вашем целом животу други правац дати. Судбина је хтела, да ви не родите здраво дете. Та ће иста судбина променути можда сам садашњи живот. Ви не смете мислити, да сте ви баш сасвим несрећни. После толиких невоља, синуће вам ваљда опет један зрачак среће, што се зове љубав.“

Хилда ме зачуђено погледа.

— Ја знам, да Херберт више не живи са оном блудном женом (ову малу погрешку у мом говору нека ми сам Бог опрости), ја знам, да се он љуто каје, што је тако с вама поступао!

Кад је то чула, зарадовала се, па не чекајући ни да свршим, упита ме: Јесте ли чули, шта год за њега? — Онда опет се разжалости па ми рече? „Та чему све то? Кад његово срце није код мог, зар да га присилим, да живи са мном? Мени је врло жао, што није у тој жени нашао оно, чему се надао.“

— Госпо! Ја појмим ваш положај, али вам при свем томе не могу дати за право. То, што се у тој жени преварио, то га може поправити, сад се тек може поправити, сад тек може увидети, шта сте ви били њему.

— Нисам се надала, да ћу тако брзо скочити у цени код вас. Та и кад бих ја њега презирала, зар би то била каква гордост или тако штогод? Ја вам искрено кажем, да ме он не би могао срећним учинити.

— Велите, не би? Можда не онако као пре, али би свакако опет све могло лепо бити! Онај, који тек у заблуди и греху позна Бога, тај га с правом може молити, да му све опрости. Зар ви мислите, да ја тако мало познајем женско срце? Ви сте љубили Херберта, ви га и сад љубите; па за што му онда не опростите и не заборавите све, шта је било?!

— Говорите ли ви у име његово? упита ме зачуђена мојим говором.

— Не, госпо, не у име његово, та он и не зна, да ја вас познајем; али да је он овде и он би за цело тако говорио!

— Ох, молим вас немојте ми више говорити о томе! То је већ прошло и не да се више поправити; таким говором ми само срце парате! То рече, па ућута. Очи су јој блуделе по бреговима, на које је већ сумрак падао.

За сад сам био задовољан и нисам је хтео даље испитивати. Оно живо интересовање за Херберта дало ми је наде, да ће се све лепо свршити. Кад смо се натраг враћали, разговарали смо се о обичним стварима.

На скоро после те наше шетње Готфридова се болест окрене на горе. Што је болест озбиљнија бивала, тим сам се више журио, да своју намеру извршим. Сиротом детету је све горе и горе бивало, гушило га је чешће у врату, а то беше знак, да ће му цело тело омлитавити. Кад је доцније и лекар потврдио моје мишљење, одмах сам писао Херберту: „Ја сам овде са твојом женом и дететом твојим. Ако имаш искру човечанског осећаја, одмах дођи. Твоја је Хилда узор од жене и она те љуби. Та помисли само, ваше дете, ваш једини од срца пород, наследник твог имена, оно дете, које те је од ње раставило, то је дете на самрти. Врати јој мужа, врати јој срце, које њој припада, врати детету оца! Ја се надам, да ћеш то и учинити; за то те и зовем овамо. Јави ми кад долазиш, морам је приправити на то.

Али сад су наступили и по мене жалосни дани. Са Хилдом сам се могао ретко кад састати. Готфрид је био тако болестан, да ни с постеље није могао устати. Хилда се није макла од њега. Готфрид је тако ослабио, да се могао хранити само течном храном.

— Још ми само то треба — рекла ми је Хилда једном, кад сам је посетио, показујући на Готфрида. — Кад сам амо дошла надала сам се, да ће с њим са свим друкчије бити! Али, шта само да почнем?

— Драга госпо! Ваша материнска љубав, ваше самопрегорење, оне силне жртве, воје сте ви принели њему за љубав, са свим су друкчију награду очекивали. — Хтео сам и даље да говорим, али Готфрида поче опет стезати ропац и Хилда отрчи постељи, клече поред ње и плакаше.

Међу тим сам добио од Херберта писмо. Радовао сам се томе писму, као мало дете играчци. Та знао сам ја, да Херберт још једнако њу љуби. Кроз неколико дана дође и он сам.

Страшно се променио; чисто сам се поплашио од његова лика. „Како ти изгледаш?!“ рекох му, кад ми је пружио своју хладну руку, која је сва дрхтала. „Је ли то туга можда за Шаролтом или ваљда кајање“.

— Немој бити таки, рече ми, та доста сам ја препатио још од како сам се раставио с том несрећом! Кад су прошли бурни дани

ства горње куће. Говорили су Јосиф Мадарас, Отон Херман, Игњат Хелфи, доказујући, да горњу кућу свакако треба реформисати, а иницијативу треба да узме либерална партија, јер ето горња кућа је њеној влади гласала неповерење. После је говорио Нандор Хоански о овом предмету, доказујући, да није сувремен, а Јулије Хорват, опет да је сувремен. Осим што се мало по свом обичају размахивао Угрон, расправа је текла мирно и завршена је тек око 3 часа после подне.

БОМБЕ У ФРАНЦУСКОМ ПАРЛАМЕНТУ.

Све новине на свету пуне су вести и размишљања о атентату у француском парламенту и све одреда траже, да се против тих модерних разбојника и рушилаца јавне безбедности и мира у свету покрену строге мере од свих држава заједнички. Угарски сабор изјављује своје симпатије француском парламенту и солидарност с њим, то исто хоће да учини и аустријски сабор, а то ће за цело учинити и остали парламенти у Европи и ван ње. Председнику француске камере, Дипи-ју, стижу безбројне честитке из земље и из иноземства на мушком му држању приликом тога атентата и што га је мимоишла ужасна смрт (јер бомба је намењена у првом реду њему.) Француска влада се живо дала на посао, како да спречи сличне оваке случајеве и анархистичком ширењу у Француској учини краја, те се саветује о мерама и реформама, које у том погледу хоће да предузме.

Но да се вратимо на сам атентат.

* * *

Врло мудра и брзо извршена наредба, да се сви изласци из парламентске зграде затворе и да се нико не пушта на поље — уродила је плодом. Атентатор је пронађен и то међу онима, што су рањени били.

Као што смо већ у јучерашњем броју јавили, одмах је у парламенту почета истрага. Сваки, који се нашао у парламентској згради — рањени и нерањени — морали се исказати ко су и шта су, и само онај, који је довољно могао да искаже ко је и да спере сумњу са себе, могао је добити дозволу за одлазак из парламентске зграде.

Како се строго у том поступало, показало се најбоље, кад је председник министарства Казимир Перије хтео да изађе из парламента: наиме стража на изласку га не хтеде, шефа владе, пропустити, јер није имао пропуснице, те се морао вратити натраг по њу.

Око 9 сахата у вече, већ се број особа у парламентској згради прилично умањио, те су истражни комисари имали прилично тачан преглед свих оних особа, које су због своје сумњивости задржали.

Особито се пазило на оне, који су за време седнице били седели на трибини, на коју се без карте доспева. Било их је осамнаесторица, сви мање или више рањени, које пренесоше у хотел Дије (Dieu.).

Ту је на брзо обратио на себе пажњу полиције један, који је био у обе руке рањен, а међу тим није хтео рећи ко је. Тога су наместили у засебну собу, и четири стражара чуваше га целу ноћ. Не дадоше му ока заклопити и толико га запитиваху, док он сав изнурен од бола и неспавања на једном не одаде све. „Јест — викну — ја сам то учинио. Зовем се Марежал, а станујем у улици Дажер, број 70. Јуче сам отишао у парламенат са бомбом у џепу. Била је напуњена са зеленим барутом, клинцима и комадићима од гвожђа. Ја сам хтео да је бацим на сто председников; али ме несрећом помете једна госпа, која ме у хитању шчепа за руку, и бомба у след тога паде на украс на зиду и ту се распрштa. Мој умишљај није ми пошао за руком и ја то сажаљевам. Другима срећнијим поћи ће већ. Живела анархија! Али сад ме махните!“ — Доцније се испоставило, да му је право име Август Вељан, који је полицији одавна био познат као један од жестоких беседника на социјалистичким зборовима и звао се и Марежал, рођен је у Мезијеру, у департману Ардену, има 32 године, висок је, јак и има дебеле црне бркове. Он је кожарски радник, али је слабо живео од тога. Више је пута осуђиван због крађе. Селио се у Америку и опет се вратио натраг, ожењен је и има двоје деце, но жену је оставио. У последње време се одао политичким агитацијама и био је прво најшешћи социјалиста, а затим анархиста.

Бомба, коју је Вељан бацио у парламенат, имала је облик малог гвозденог лонца за кување, напуњен са клинцима, а у средини са једном цеви, испуњеном са пикриновом киселином и ционо-киселим натроном, који су са памуком натопљеним сумпорном киселином били одељени једно од другог. Вељан је изјавио да у његовом стану има још таквих ствари, и опоменуо оне, који само буду нашли, да буду врло обазриви. Кад су отишли у стан му, нашли су осим два лонца и клинаца још разних течности и барута, за тим пуно разних новина и анархистичких списа. У једном лонцу су нашли нека писма и кемичке књиге, а за други држе, да је удешен за паклену справу.

Стање осталих рањеника је, са малим изузетком, прилично повољно. Тешко само болује опат Лемир, али се лечници надају, да не ће дуго трајати, па ће га излечити. Једном официру, коме су два прста на десној руци скоро откинута, морали су одсећи исте. Најтеже је рањен неки пекарски помоћник Гилотије, коме је један клинац пробио у мозак, но се држи, да ће и он оздравити.

Међу рањеницима има доста странаца, међу њима и једна Бечкиња, жена бечког приватијера и некадашњег банкара, Леона Мандела. Она је рањена у главу и бедро, но ране нису опасне.

У Париву су предузета многа хапшења. Многе анархисте су позатварање, међу њима холандски анархиста Кохен. Од једанаесторице ухапшених особа у парламенту, после самог атентата, остало је у истражном затвору још једанаест.

Париски листови много нападају на социјалистичке посланике, а нарочито на вођу им Жил Вега, за кога је изјавио Вељан, да су добри пријатељи и у чију је корист исти Вељан више пута на јавним зборовима беседио. Социјалисте пак одбијају од себе најодлучније, да стоје у каквој вези са анархистама и називају овај атентат „глупошћу“ и „подлошћу.“

У „Тајмсу“ се предлаже, да све државе приђу једном међународном синдикату за заштиту под председништвом руског цара. Тај синдикат би имао да проучи све социјалне реформе, које су оправдане и које се могу извести. За тим да се посаветује о свима могућим репресалијама против анархиста, које би свака држава дужна била, да примењује и извршује.

ДОПИСИ.

Тител, 24. новембра. (Насиље при избору општинских представника). Држимо, да не ће бити сувишно по читалачку публику, ако је известимо о нашим месним догађајима: насиљу и злоупотребама, које је изводила код нас политична власт, а то је на жалост тако рећи на дневном реду и по осталим кријевима миле нам отаџбине

Код нас, а и у осталим општинама негда шајкашког баталијона, крајем ове године има се обавити избор половине општинских представника, а за тим избор општинског поглаварства.

По XXII. зак. чл. од 1886. г. §. 35. тамо, где број бирача 600 превазилази, треба у окрузима или четвртима избор представника предузети, а по истом закону §. 48. има се од солгабирова, као изборног председника, нарећен дан избора на три дана пре грађанству, бирачима обнародовати.

Код нас број бирача превазилази 600, па је ипак избор представника у групи обављен. Избор представника био је нарећен за 27. новембар 1893., а обнародован је становништву у вече изборног дана, што је општинско звање и признало, кад смо га на одговор позвали.

Пред сам избор позиване су удовице у општинско звање и од њих изискивана пуномоћија, као да ће их при избору бележник све заступати; неке се опираше томе, наваћајући, да имају свака свог присног рођака, који би их при избору могао заступати, но када им осладише, да је боље, кад их бележник заступи у вршењу њихова права, склонише се сиротице и потписаше бележнику пуномоће, да их он заступа. Наравно, да се и такав поступак противи законским прописима, кад се зна, да једна особа може само једно пуномоће имати (§ 38.). При самом избору на највеће наше чуђење за удовице гласаше све које какве протуве и дошљаци, послужитељи и Бог те пита ко, кога удовице дотичне и не познају; нечувене злоупотребе су чињене овде од стране званичника, фалзификати, каквих у свету треба тражити, а несавесно и од оних, који и не познају дотичних удовица, па гласаше за њих.

Такав поступак у обичном животу чудновато називају.

Но да пређемо на сам ток избора, који предузе солгабиров Војнић 27. новембра ов. год. поред свег тога, што је добро знао, да је против закона поступано (рекли би, да је све тако по налогу његову чињено).

У самом општинском здању у дворници, где се гласало, на очиглед изборног председника Војнића и изборне комисије, одзивани су управо вучени бирачи у друге собе; од њих цедуље одузимане и друге даване; неки од бирача, у онај пар, кад ступаше пред изборну комесију, стајаше зачуђени и на питање солгабировљево: Шта хоћеш? одговараху, да не знају, чега су ради од кнеза (пензионираног официра) звати. Наравно ови су се морали мимоићи са г. официром, који је кортешујући тада морао се са другима бавити. И нехотице се морала комисија смејати таквом поступку, но разуме се, да се тада на брзо нађе по неки писар, који је увлачио бираче у друге собе и давајући им цедуље, да их солгабирову предаду. Вредно је овде споменути столара Ерхарта, који је пред вече дозван у општинско звање, признао изборној комисији, да не зна, чега је ради овамо зван, и да не зна, да је данас избор, а за тим, за један минут из друге собе враћајући се, преда две цедуље, једну за себе, а другу као опуномоћеник. Заиста смешно!

На примедбе, које су повереници чинили, није се солгабиров много освртао.

Месно грађанство радо, да се прописи свагда тачно испуњавају, а на име при једном избору, договоре се, да уложе призив против незаконитог избора.

Што наумише, то и учинише, и ми смо потпуно уверени, да ће одбор за оверовљење избора, строго придржавајући се закона, исти уништити.

Сачињени и од много бирача потписани протест предадоше у руке уваженом старини председнику црквене општине, Стевану Чавићу, да га овај преда солгабирову као председнику одбора за оверовљење. Да би при предаји протеста имао два сведока ради сваке сигурности, оде Ст. Чавић још са своја два садруга у солгабироватско звање и преда протест с молбом, да им се број пријемног записника даде, на што им солгабиров разбацујући се у звању рече: Можете и самом Богу ићи, не ће те се помоћи. Претио им је, да ни пандур не ће бити Србин. За тим се окрене писару с речима: Подај им број, па нека иду до ђавола (menyenek pokolba)!

Лепо васпитање од једног среског старешине: такви изрази приличили би пре једном кочијашу!

Браћо Шајкаши! Усадимо дубоко у срца наша речи тог простака, којег смо до сад у изваћању његове самовоље, обманивани које каквим обрицањем, тако вољно потпомагали. Разаберимо се једном, није још доцкан. Чувајмо и бранимо своје. Напустимо међусобне личне заћевице; један другог поучавајмо, будимо сложни, па да нас Бог види!

Књижевност и уметност.

Изложба Крстићевих слика. Ђорђе Крстић, академички сликар у Београду, поднео је оферт бачкој конзисторији за малање иконостаса чурушке цркве. На жељу конзисторије, донео је г. Крстић више својих радова, слика и светих икона на углед конзисторији Но како ће се конзисторија тек за 14 дана држати, то је Крстић своје радове у сали конзисторије у владичанском двору изложио. Изложба се може сваки дан видети, а приступ је сваком слободан.

*

Репертоар српског народног позоришта сад у Сомбору. У среду 1. децембра „Заваћена браћа“, позоришна игра у 4 чина од Еркмана и Шатријана, превео с француског М. П. Шапчанин. У четвртак 2. децембра „Брачна срећа“ шаљива игра у 3 чина од Барарда, превео М. Ђорђевић. У суботу 4. децембра „Отело“, трагедија у 5 чинова, превели др. Л. Костић, Т. Хаџић и Г. Гершић. У недељу 5. децембра „Распикућа“, чаробна игра у 5 чинова од Ф. Рајмонда, превео М. Стојановић.

*

Репертоар београдског народног позоришта. Четвртак 2. дек.: „Рат у миру“, шаљива игра у пет чинова, од Мозера и Шентана. Субота 4. дек.: „Госпођа с камелијама,“ драма у пет чинова, од А. Дима сина. Недеља 5. дек.: „Врачара“, чаробна оперета у три чина, од М. Милоа, превео Васа Живановић. Музика од Д. Јенка.

Вести из народа.

Како је сремски велики жупан доспео у песму? — Пишу нам из Инђије? Читаоцима „Заставе“ биће познато, како је велики жупан сремски, Ервин пл. Чех, путовао по румском котару и као најобичнији кортеш — кортешовао за недоученог ђака, Хрвата Адамовића. Но не ће им бити познато, како је велики жупан доспео у песму. То је било овако. Дошао велики жупан са владиним кандидатом у Инђију, па заредели од бирцуза до бирцуза, те врбују бираче за Адамовића и позивају на банкет. Новаца к'о кише, вина к'о воде, а свирке и песме, да ти памет занесе. Лепо је веселити се и жупан је нашао доста — веселе браће. Но оде жупан из Инђије. А браћа, кад видела, да са жупаном оде и све веселе, ударише са тамбурашима тужну песму на још тужнији глас:

„Куд погледам свуд је тама —
„Ја не видим велика жупана... Ај!“

А трезвен свет стао па се чуди: до чега је дотерао племенити велики жупан од Срема! **Р.**

Вести из места и са стране.

Краљ Александар и др. Докић. Краљ Александар упутио је поводом оставке Докићева кабинета дру Лазару Докићу, члану државног савета и бившем председнику министарског савета следеће писмо: Драги г. Докићу, ваша дугогодишња предана служба мени и моме дому и осећаји пријатељства, које гајим према вама, побуђују ме, да вам сада, пошто су ме ваша болест и старање о државним пословима нагнали, да уважим оставку, коју сте ми поднели на положај председника мога министарског савета, изјавим моје владалачко признање и моју најсрдачнију благодарност на свима вашим неуморним трудовима и заслужном раду за краља и отаџбину. Мени је жао, што ме ваше дуго боловање сада, за време, лишава тако искреног и оданог саветника, и тврдо се надам, да ће милостиви Бог наредити, да се скоро потпуно опоравите и да ће се наша драга отаџбина скоро опет моћи користити вашим одличним државничким способностима. 25. новембра 1893. год. у Београду. Ваш благодарни и благонаклони Александар с. р.

Великопорезници у Н. Саду. Листа велепорезника вар. представништва новосадског за год. 1894. овако је утврђена: Лаза Дунђерски, Филип Полак, Др. Илија Вучетић, Др. Михаило Полит, Др. Тодор Мандић, Ђока Радовановић, Исак Гутман, Бернард Фишер, Карл Винкле, Балтазар Фајт, Јован Крум, Петар Пеић, Петар Ракић, Др. Милан Савић, Димитрије Стефановић, Фридрих Алтвирт, Стеван Николић, Рудолф Сукоп, Др. Димитрије Кондороши, Ђорђе Копер, Никола Димовић, Фердинанд Шрајбер, Стеван Пеција-Поповић, Љуба Стефановић, Др. Душан Милић, Ђорђе Вукичевић, Шандор Адамовић, Емил Сарајлић, Аврам Рабштерн, Ђорђе Недељковић, Павле Мачвански, Имра Дицген, Гаврa Пресбургер, Јосиф Клајнчек, Гаврa Мијатовић, Јован Ернст, Михајло Вагнер, Светозар Барић, Карл Крен, Марко Шилић, Јован Георгијевић, Фрања Обермилер. Заменици: Др. Карл Кон, Михајло Боднар, Стеван Јефтић, Самуило Бахрах, Др. Стеван Павловић, Адолф Кенигштетлер, Јован Кенигштет-

---

прве љубави, нисам имао ни часа једног мира. Кајао сам се, што сам толико згрешио. То је и био узрок, што ме је Шаролта оставила. Њој треба друкчији човек, који живот узима олако, као и она, а не ја. А шта мисли Хилда? Ти си јој говори о мени?

Рекох му, да јесам.

— Па, па... питао ме је, као да хоће да вуче речи из мене.

— Не бих те ни звао, да се нисам надао.

— А како је мом сиротом Готфриду?

— Нема му више помоћи!

— Онда ме одмах води њему!

— Не сада не може бити, али не бој се, не ћеш дуго чекати!

— Ох, како ме нешто вуче њему!

За Херберта сам нашао стан у другом једном хотелу, бојао сам се, да се како год не састане с Хилдом пре времена. Али ипак је сад куцнуо онај час, који сам ја тако жељно очекивао: кад сам се од Херберта враћао кући, сретнем лекара, који ми рече, да ће Готфрид, по свој прилици још данас умрети. Кад сам то чуо, вратим се натраг и поведем Херберта са собом и сакријем га у моју собу.

Хилдиној собарици сам још пре наредио, да ми одмах јави, чим детету буде горе. Сад ми баш рече, да Готфрида јако стеже ропац и да ће ваљда сад издахнути. Одмах одем Хилди.

— Зар нећете допустити оцу, да види своје дете бар на самрти? упитам је. — Смем ли звати Херберта?

Она је ћутала. Клекла је поред Готфрида и плакала.

— Дакле, смем ли?

— Доцкан! Доцкан! повиче и ничице паде на постељу, та ето он умире!

Херберт је међу тим стојао пред врати, чуо је све, није могао дуже чекати, уђе у собу.

— Не, није доцкан! повичем и одведем га до постеље.

— Хилда! Готфриде! глас му се једва чуо од силна плача.

Она подигла главу и дуго га је посматрала; изгледало ми је, као да није приметила, његове црте на лицу, које су казивале, како је све муке претрпео.

— Је си ли ти то, Херберте? упита га, — па од куд тако из ненада?

Он ухвати њене руке преко болног детета, па их љуби, а сузе му потоком теку. Бедни Готфрид је све теже и теже дисао; још једанпут погледа око себе и очи му стадоше на родитељима, који су поред постеље клечали.

— Готфрид умире, јецала је Хилда, па се наже преко њега, Херберт му опет с друге стране узе руку и љубио ју је, док није издахнуо.

Дубоко тронут овим жалосним призором, стајао сам у страни и нисам се могао маћи.

Херберт и Хилда нагли се преко мртвог детета па плачу. Приберем се мало и прићем им. „Ви сте се састали на самртном одру вашег детета. Дај Боже, целог свог века живели једно уз другога, сретно и благословено!“

Нисам још ни изговорио све, а Херберт и Хилда се загрлише и тако су загрљени стојали неко време.

Нови Сад, 30. новембра 1893.

лер, Антоније Левингер, Имре Мајер и Људевит Салаи.

Слобода у Угарској. Судија Јакубовић (прави Мађар. Пр. ур.) и кр. др. тужилац Међери, пропутоваше кроз хонтску, ноградску и баршку жупанију и силне невине људе под фирмом панславизма ставише под полицијски надзор.

Нова наредба о испиту зрелости у Троједници. Троједничка земаљска влада издала је пре неки дан наредбу, којом се у неколико измењује досадашња уредба о полагању испита зрелости. Наиме, до сад се полагање испита из физике у неким случајевима опраштало — а сада се та олакшица укида, те ће већ од 1893 ³/₄ школске године сви матуранти морати и тај испит полагати.

Краљеви се свете. Норвешки је сабор недавно знатно смањио цивилну листу шведском и норвешком краљу и престолонаследнику за то, што краљ није хтео одобрити закључак норвешког сабора: да Норвешка постане сасвим независна од Шведске такође и у конзулатским и спољним стварима. Краљ није остао дужан на то, али начин, којим је вратио Норвежанима мило за драго, не ће користити ни њему, ни норвешко-шведској унији. Ових су дана наиме краљ Оскар II. и престолонаследник изјавили разним јавним заводима, да им се деломице сасвим обустављају или барем умањују потпоре, што су им до сада исплаћиване из краљевске благајне, и то због поменутог закључка норвешког сабора.

Лађа од алуминијума. До сад се од алуминија правили разни украси, медаље, посуђе и опреме за сто, разни инструменти, па чувена са своје ваљаности пера за писање. Но употреба са алуминијумом пошла је и даље. Пре неки дан забродила је по Француској реци Сени лађа од — алуминијума. Неком француском грофу, по имену Шабоније-у (свако врло богатом), пало на памет, да од алуминијума даде саградити себи лађицу, на којој ће да путује по свету морем и рекама. Та прва лађа од алуминијума зове се „Венденеза“, има снагу од 10 тона, те је пре неки дан у присуству силног народа спуштена у Сан-Денису у Сену. Ова лађа стала је грофа 50.000 франака, те ће за који дан са својим господарем да заплови у море на подужи пут.

Кратке вести. Приликом вучења срећака „класне лутрије“ у Београду, које је било 18. ов. мес. па лоз бр. 13.685. Не знамо, ко је тај сретни човек.

— У Рајхенбергу, у знаменитој фабричкој вароши у Чешкој, изгорела је по готову сасвим фабрика папира браће Штипела и штампарија „Рајхнбершких новина“, које су браћа Штипел издавали. Ова фабрика папира бројала се у највеће фабрике своје врсте у нашој монархији.

— У Броду је умр'о градски начелник Филиповић, који је био на место пок. Радослављевића изабран. По политичком уверењу био је следбеник „пророка од Вујаковца“. Умр'о је не навршивши ни пуна два месеца, од како је изабран за градског начелника.

— За посланика у Броду, а на место пок. Богољуба Милетића изабран је Старчевићијанац Евген Кумичић.

— Ђенерал Гурко, гувернер од Варшаве, већ је ван сваке опасности. Само ће ипак подуже времена требати, да се потпуно опорави.

— У седници државног савета у Петрограду усвојила је већина законски предлог, којим се забрањује продаја сељачких имања.

Трговина.

Нови Сад, 28. новем. Пшеница прве каквоће 7 ф. 10 н. Пшеница средња 6 ф. 80 н. Пшеница лакша роба 6 ф. 50 н. Наполица 6 фор. — н. Јечам 5 фор. — н. Зоб 6 ф. 80 н. до 7 ф. Нови у зрну кукуруз 4 10 нов. Кукуруз у клипових 2 фор. 80 новч. до 3 ф. Маст 49 ф. Сланина сува 50 ф., дебела паљена 52 ф. Све од 100 килограма.

Свињи угојени тешки .	37—38 н
„ средњи . . .	35—36 н.
„ лаки	32 н.

Све од 1 килограма.

Теоци .	15—25 ф. по комаду.
Јагњци .	—·— ф. по пару.
Овци . .	8—12 ф. „

*

Будимпешта, 27. нов, (4. дец.) Преглед недељног промета производа.

Жито. Стране пијаце биле су за пшеницу чврсте, па на неким местима било је и веће тражње, али ипак приближавање конца године упливисало је, да се већи промет развије. Цена пшници и код нас је у овој недељи остала непромењена. Радња је била трома, понуда умерена, а воља за куповину посве ограничена, тако, да ни један дан није могло доћи до великог промета. Свега је прометано 100.0000 и довезено 140.000 м. ц. Важније продаје биле су:

Потиско жито од 78—80 кгр. по ф. 7·75—85. Бечкеречко жито од 77 кгр. по фор. 7·50. Српско жито од 72·3 кгр по ф. 6·10, од 73·7 по ф. 6·20. Влашко жито од 80 кгр. по ф. 6·95.

Раж је остала занемарена. Уз непромењене цене продато је нешто за извоз, па код промета од 4000 м. ц. биле су цене ф. 5·60—80. Српска раж вреди ф. 5·40—60 уцарињена.

Јечам није од фабриканата тражен, јер су сви на дуже времена снабдевени са приспелим теретима прекуљене стране робе. За гојење продато је 6000 м. ц. влашког јечма боље врсте по ф. 6·10 до 6·15 уцарињено. За српски јечам давало би се по ф. 610—20 уцарињено.

Зоб се уљед необично слабог тражења једва одржала у цени, те је само 4000 м. ц. по ф. 6·75 до 7·20 продато. Српска зоб вреди према боји и чистоти ф. 6·20—70 уцарињена.

Кукуруз нови још слабо долази, пак је с тога за 5—10 новч. скупље плаћан, те је у Штајнбруху по ф. 4·45—50 продаван. Од старог кукуруза продато је око 12.000 м. ц. по ф 5 20—22 ½.

Термини су закључили: Узанц-пшеница за пролеће ф. 7·46—47, за јесен ф. 7·60. Кукуруз за мајјуни по ф. 5·03—04. Зоб за пролеће ф. 6·81—82.

Продукти.

Шљиве. Лабавост и тромост радње од прошле недеље прешла је и на ову, јер је промет са шлусовима био посве слаб, а готова роба могла се само уз јефтине цене продати. Српски узанц продан је по ф. 4·— до 4·50 а босанске 120 ком. готова здрава роба вреди ф. 4·75 до 5·—, 100 ком. 6·50 до 6·75, 85 ком. ф. 10·50.

Пекмез српски бележимо ф. 13·— до 13·25. Све од 100 кграма.

*

Течај златног и сребрног новца
на будимпештанској берзи
од 30. новембра.

Дукати — — — — — —	5 ф. 88 н.
Наполеондори (20 франака) —	9 ф. 94 н.
Угарска златна рента — — —	116 ф. 10 н.
Аустријска златна рента — —	117 ф. 75 н.
Угарска крунска рента — —	94 ф. — н.
Аустријска крунска рента — —	— ф. — н.
Немачке држ. марке (од 100 мар.)	61 ф. 25 н.

Новије вести.

Аустријски наследник престола у Београду. По Београду се проноси вест, да ће надвојвода Фрања Фердинанд од Аустрије, доћи у месецу јануару у Купиново (у Срему) у лов, и да ће том приликом доћи у посету краљу од Србије.

Будимпештански сабор према француском парламенту. На вест о атентату у француском парламенту изјавио је угарски сабор, на уста заступника све три главне странке своју симпатију и солидарност са француским парламентом.

Женидба наследника престола. „Бечки Екстраблат“ доноси занимљиву вест, која би била од великог политичког значаја, кад би се остварила. Говори се на име, да се у дворским круговима ради на том, да се наш наследник престола Фрања Фердинанд ожени великом кнегињом Ксенијом, јединицом руског цара. На том веле, да нарочито ради надвојвоткиња Марија Терезија. — Да ли је све ово истина, показаће будућност; но да је то жеља извесних кругова, то је већ вероватније.

Уредништву нашег листа стигло је на приказ:

Крила. Песме од Јулке Јовица — Стратимировић. Земун. Штампарија Јове Карамате 1893. Стр. 99. Цена?

Matice slovanská. Sbornik najlepších povídek novel slovanských, článkův a zpravo kulturněhistorických poměrech a úkolech slovanských. — Majitel vydavatel a redaktor Karel Wolf. Olomouci. Ročnik I. Čislo II.

Зоја или поход на Индијанце. Приповетка са 12 слика. По немачком Душан Клајић. Београд. Штампано у штампарији код „Просвете“. Цена 1 ¼ динар.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ
НА КЊИГУ
ПИСМА КНЕЗА МИЛОША

Драги пријатељу!

Књижевност нашег народа још је сиромашна и скучена; она је још у повоју. Шира читалачка публика још није заинтересована за читањем озбиљних и ваљаних књига. Оригинална дела, црте и карактери из живота нашег народа, још су реткост на пољу наше књижевности; на против, преводи и фантастични романи са запада, све више плаве наш читалачки свет.

Да би нашој широј читалачкој публици, пружили корисну, а у исто време и занимљиви забаву у место романа, — потписани подухватили су се и спремили да штампају и издаду велики број разних, врло интересантних писама Кнеза Милоша из доба прве његове владавине. Писма ова нису нигде до сада штампана. У њима је читалац наћи не само лепу и корисну поуку и забаву, него у исто време, може историку послужити као драгоцена грађа за нашу новију историју.

Књига ће изнети око 8 штампаних табака. — Цена је књизи 1. динар.

Овим се отвара упис на књигу: „Писма Кнеза Милоша“, умољавајући све пријатеље, другове и љубитеље српске књиге, да се заузму око купљења претплате.

Слупљачи ће имати осму књигу за труд, а књижари 20 од сто за готов новац.

Имена претплатника штампаће се; за то се умољавају скупљачи, да најдаље до 20. децембра ове године изволе послати списак са претплатом г. Спасоју Радишићу трговцу у Ужицу.

Ужице, новембра 1893 године.

С поштовањем

Јован М. Поповић, учитељ.
Цвет. Радојичић, учитељ.
Недељко Игњатовић, учитељ.
Спасоје Ј. Радишић, трговац.

РЕД ВОЖЊЕ
ЖЕЛЕЗНИЧКИХ ВЛАКОВА
ВАЖИ ОД 1. ОКТОБРА 1893. ГОД.

1. Од Будимпеште до Београда:

Километара	Станице		Мушевити влак (Orient-Express)	Брзи влак I. II. III.	Особни влак I. II. III.	Мешовити влак I. II. III.	Мешовити влак II. III.
—	Будимпешта	полази	1 45	2.35	9.45	7.35	сваког уторника, суботе и недеље
175	Суботица	„	4.56	6.17	5.35	1.46	
193	Чантавир	„	сваког уторника и петка		6.17	2.11	
207	Тополя	„		6.50	6 49	2.34	
223	Х. Фекетехеђ	„			7.20	2.56	
234	Врбас-Кула	„		7.21	7.46	3.16	
248	Стари Кер	„		7.37	8.16	3.34	
260	Кисач	„			8 39	3.51	
276	Нови Сад	„	6.41	8.14	9.19	4.19	1.12
279	Петроварадин гр.	„		8.19	9.27	4 25	1.21
281	Петроварадин	„			9.35	4.32	1.31
286	Карловци	„		8.30	9.47	4.41	1.47
296	Чортановци	„			10.09	4.59	2.12
300	Бешка	„		8.49	10.2[illegible]	5.07	2.25
310	Инђија	„		9.00	10.38	5.21	2.47
318	Стара Пазова	„		9.11	11.03	5.43	
326	Нова Пазова	„			11.18	5.55	
332	Батајница	„			11.31	6.06	
347	Земун	„	7.55	9.42	11.58	6.26	
359	Београд	„	8.04	10.00	12.30	7.05	

2. Од Београда до Будимпеште:

Километара	Станице		Мушевити влак (Orient-Express)	Брзи влак I. II. III.	Особни влак I. II. III.	Мешовити влак I. II. III.	Мешовити влак II. III.
—	Београд	полази	7.49	5.30	8.05	2.35	уторником, суботом и недељом
12	Земун	„	7.57	5.39	8.16	2.48	
27	Батајница	„	сваког уторника и петка		9.11	3.40	
34	Нова Пазова	„			9.22	3.55	
41	Стара Пазова	„		6.36	9.35	4.12	
49	Инђија	„		6.47	9.48	4 31	5.43
60	Бешка	„		7.07	10.18	5.03	6 08
64	Чортановци	„			10.26	5 18	6.18
73	Карловци	„		7.24	10.43	5.42	6.52
78	Петроварадин	„			10.53	5.55	7.06
81	Петроварадин гр.	„		3.34	10.59	6.03	7.15
83	Нови Сад	„	9.18	7.47	11.16	6.26	7.23
100	Кисач	„			11.38	7.05	
112	Стари Кер	„		8.16	11.55	7.36	
125	Врбас-Кула	„		8.31	12.18	8·09	
136	Х. Фекетехеђ	„			12.36	8.34	
152	Тополя	„		9.00	1.02	9.12	
166	Чантавир	„			1.21	9.41	
185	Суботица	стиже	10.57	9 32	1.45	10.20	
359	Будимпешта	стиже	2.02	1.10	7.30	7.00	

3. Од Инђије до Винковаца и натраг:

Мешовити влак I. III.	Мешовити влак I. III.	Особни влак I. III.	Станице	Особни влак I. III.	Мешовити влак I. III.	Мешовити влак I. III.
10.53	1.45	5.36	Инђија	9.43	8.40	4.25
11.07	1.57	5.45	Голубинци	9.33	8.27	4.11
11.27	2.12	5.57	Путинци	9.22	8.12	3.56
11.42	2.25	6 07	Краљевци	9.11	7.57	3.39
11.55	2.36	6.16	Рума	9.03	7.45	3.27
12.31	3.04	6.38	Вогањ	8.45	7.10	2.57
12.50	3.20	6.50	Митровица	8.31	6.51	2 35
	3.44	7.05	Лаћарак	8.16	6.25	
	4.00	7.17	Мартинци	8.06	6.09	
	4.18	7.27	Кузмин	7.56	5.52	
	4.35	7.37	Кукујевци-Ердевик	7.46	5.39	
	4.43	7.48	Бачинци	7.39	5 24	
	5.14	8.01	Шид	7.27	5.09	
	5.33	8.12	Товарник	7.09	4.39	
	5.48	8.24	Бановци	6.57	4.20	
	6.03	8.32	Белетовци	6.49	4.10	
	6.17	8.44	Слаковци	6.38	3.50	
	6.33	8.54	Јанковци	6.29	6.39	
	6.46	9.05	Мирковци	6.19	3.21	
	6.56	9.13	Винковци	6.10	3.10	

Има веze са Шапцом — Има веze са Шапцем.

(Лева страна, — од горе доле — казује вожњу од **Инђије** до **Винковаца**, а десна — од доле горе — од **Винковаца** до **Инђије**).

Напомена. Подвучени линијом штампани сати и минути значе ноћно доба и то од **6** сати у вече до **5** сати **59** минута из јутра.

ПОЗИВ
У СЕДНИЦУ КЊИЖЕВНОГ ОДЕЉЕЊА
„МАТИЦЕ СРПСКЕ“.

Позивају се сва господа чланови књижевног одељења, господа чланови „Матице српске“ и остала поштована публика, да изволе доћи у **седницу књижевног одељења,** која ће се држати у суботу 4. (13.) декембра о. г. у 3 сахата после подне у дворани „Матице српске“.

У тој седници говориће **Јован Ђорђевић,** члан књижевног одељења, у спомен и славу пок. **Јовану Бошковићу,** члану књижевног одељења матичиног.

У Новом Саду 26 нов (8. дец.) 1893.

Председништво „Матице Српске“.

ОГЛАСИ.

МЕШОВИТА И ПАМУЧАРСКА ТРГОВИНА
ДАШЕ ГРУЈИЋА
У СОМБОРУ
потребује за своју трговину једног ваљаног спомоћника. 2—3

ПРВА ОЛМИЦКА КУЋА ЗА ИЗВОЗ СИРА
JH. TAUSSKY, OLMÜTZ
препоручује изврсне праве
ОЛМИЦКЕ КВАРГЛЕ.

Кад се узме оригинални сандук, а наручи се жељезницом, доће купца врло јефтино. Једно поштанско сандуче са **од прилике 5 килограма** франко на свакој аустријској, мађарској и немачкој поштанској станици са наплатом у наточ (Nachnahme) стаје **1 ф. 90 н. Поштанско сандуче од 5 клг. са 10 врста сира финог елегантног шпецијалитета стаје 4 фор.** и то франко. Ценовник радо шаљемо. 5—5

ПОЗИВ.

Поштовани чланови **„Задруге за међусобно помагање и штедњу у Тителу“** позивају се, на основу закључка донесеног у редовној главној скупштини одржаној 17. (29.) Јануара 1893. год. у **ванредну главну скупштину**, која ће се одржати у Тителу 9. (21.) ов. год. у задружним просторијама.

Дневни ред:

1. Донатање закључка о престајању „Задруге“.
2. Избор ликвидационог одбора.
3. Избор два члана за оверовљења записника.

У Тителу, 8. Децембра 1893.

1—1 **Председништво.**

Господи трговцима.

Препоручује се вешт старији помоћник за какву већу помодно-мануфактурну евентуално кратке робе галантеријску трговину, за стално место. Говори српски, романски и немачки. Има препоруке и ступити може одмах. Адреса: **М. Несторовић Темишвар (M. Freund Sohn.)** 1 2

ЗА СТАРЕ И МЛАДЕ ЉУДЕ!
ПРЕПАРАТИ ЗА ОПОРАВЉЕЊЕ
ГЛАВНОГ ШТАВНОГ ЛЕКАРА
Дра МИЛЕРА

употребљују се већ много година са изванредним успехом против свију **нервних болести,** које су постале услед **нервног растројства** (тајних греха из младости) и т. д, а за којима долазе као последице **душевна и телесна малаксалост.** Нарочито важи као опробано, опорављајуће средство против **импотенције.** — Цена им је заједно са потанким лечничким упутством о употребљивању 3 фор. 10 нов. а за оне, којима се поштом шаље, 25 нов. за омот.

Једино главно стовариште, где се уједно и производи, јесте: **St. Georgs-Apotheke, Wien V/2 Bezirk, Wimmersgasse Nr. 33.,** камо треба упућивати све писмене наручбине. 3—37

ПОЗИВ НА КУПОВИНУ СРЕЋАКА
I. КЛАСЕ 7-ГА КОЛА КР. СРП. ДРЖ. КЛАСНЕ ЛУТРИЈЕ ЗА ПРИВРЕДНЕ ЦИЉЕВЕ.
ПРВО ВУЧЕЊЕ ВИЋЕ 10. ЈАНУАРА 1894. ГОД.
ОД 30.000 СРЕЋАКА ИМА 15.000 ДОБИТАКА.
Главни згодитци: 150.000, 75.000, 50.000, 40.000, 30.000, 25.000, 20.000, 15.000, 10.000 динара итд.

ЦЕНА СРЕЋКАМА:

(¹/₁) цела стаје 24 динара	(¼) четвртина стаје 6 динара
(½) половица стаје 12 динара	(⅛) осмина стаје 3 динара

Подписати продају исте срећке и **под гаранцијом.** Ближа извешћа као и план извлачења, слаћемо играчима на захтев безплатно. За тачну и солидну услугу јамчимо.

МОРДОХАЈ КОЕН И СИН
овлашћени продавци кр. срп. држ. кл. лутрије, Београд.
7—10

Власник: Славко Свет. Милетић. — За уредништво одговара: Милан Поповић. — Српска штампарија дра Свет. Милетића у Новом Саду.